

Управління культури та охорони культурної спадщини
Черкаської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека
імені Тараса Шевченка» Черкаської обласної ради

Книга та бібліотека в житті сім'ї

Соціологічне дослідження

ЧЕРКАСИ 2023

УДК 021+028]: 316. 614.5]: 303.1
К 53

Укладачка

К. С. Бугаєнко

К 53 Книга та бібліотека в житті сім'ї: соціолог. дослідж. /
Управління культури та охорони культурної спадщини Черкас.
облдержадмін., Комун. закл. «Обл. універс. наук. б-ка ім. Тараса
Шевченка» Черкас. облради ; [уклад. К. С. Бугаєнко]. – Черкаси:
ОУНБ ім. Тараса Шевченка, 2023. – 19 с.

УДК 021+028]:316.614.5]:303.1

© Комунальний заклад
«Обласна універсальна
наукова бібліотека імені
Тараса Шевченка», 2023

Книга та бібліотека в житті сім'ї

Соціологічне дослідження

Основні положення програми та методика проведення дослідження

1. Обґрунтування проведення дослідження та проблемна ситуація

У сучасному суспільстві читання надзвичайно важливе для людини та є одним із ключових чинників розвитку потенціалу особистості. Його актуальність беззаперечна у здобутті освіти, культурному та духовному збагаченні особистості, ознайомленні з новаціями та реаліями сьогодення. Читання стає одним із чуттєвих соціальних індикаторів, що відображають зміни у способі життя та новій комунікаційній поведінці покоління. Читаюча людина, на відміну від нечитаючої, підвищує рівень свого інтелекту, здатна мислити категоріями проблем, адекватно оцінювати ситуацію, краще володіє культурою мовлення.

Однак дослідження динаміки читання свідчить, що в українському суспільстві знизилися інтерес до книги та її роль у системі родинних цінностей. Розширилося коло людей із низьким усвідомленням важливості цього процесу, для яких книга перестає бути джерелом життєвого досвіду, способом отримання інформації, а незатребуваність її молодим поколінням призводить до байдужого ставлення до підвищення свого інтелектуального, морально-етичного рівня, зниження престижу знань, освіти. Щоденна практика читання книг як передумова культурно-освітнього розвитку особистості втрачає актуальність. Місце книги в суспільній свідомості, роль читання у вихованні молодшого покоління – питання, що постали в цифрову епоху перед усією людською цивілізацією.

Серед основних об'єктивних і суб'єктивних факторів/причин, що зумовлюють виникнення проблеми відсутності читацького інтересу в особистості:

- розширення медіасередовища, утвердження цифрового простору (онлайн-ресурси, зайнятість у соцмережах);
- низький рівень читацької активності в сім'ї, читацької культури в родині, особливо нехтування читанням у ранньому віці;
- невідповідність програмового (нормативного) читання читацьким і життєвим уподобанням/інтересам учнівства, для яких ближче твори новочасної літератури, аніж віддалені на кілька сторіч від сьогодення;
- превалує в учнівської та студентської молоді прагматичне читання (як засіб отримання знань), несприйняття його як способу відпочинку чи отримання насолоди, послаблюється естетична функція;
- падіння обсягів випуску та продажу книжок, можливостей їх придбання громадянами, недостатність/відсутність ефективної системи інформування про нові видання та сучасний літературний процес;
- незадовільний рівень актуалізації бібліотечних фондів і як наслідок – низька спроможність бібліотек задовольняти інтереси та запити користувачів;
- скорочення мережі бібліотек для дітей, що негативно вплинуло на роботу із сім'ями;
- слабка системна робота, орієнтована на розвиток читацької активності різних вікових груп (органів державної влади, громадських організацій, медіа, закладів культури та освіти, видавництва, книгорозповсюдження).

До загострення негативних тенденцій стану читання призвело зменшення обсягу випуску та продажу книжок внаслідок пандемії COVID-19, впливу збройної агресії РФ. Зазнало обмежень і оновлення інформаційно-ресурсної бази публічних бібліотек, що ще більше знизило рівень читацької активності, вплинуло на практику сімейного читання.

Серед варіантів розв'язання проблеми читання є прийняття відповідних державних програм за прикладом багатьох країн світу, активні промоційні заходи, спрямовані на підтримку й

розвиток читання на національному рівні. Серед таких нормативно-правових актів, прийнятих державою, закони України «Про підтримку книговидавничої справи в Україні», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року., Стратегія популяризації української мови до 2030 року., Концепція Нової української школи, регіональні програми підтримки та розвитку сім'ї та інші. Проте в сучасних умовах із різних причин не всі наративи, закладені в документах, виконуються. Назріла необхідність в оновленні нормативно-правової бази, стандартів, у розробці відповідних комплексних програм, національних проєктів задля промоції книги та читання, модернізації бібліотек для ефективної роботи із членами громади щодо залучення до читання.

Розпорядженням Кабміну України від 03.03.2023р. № 190-р схвалена Стратегія розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія». У документі відводиться значна роль бібліотекам як базовим елементам суспільного розвитку, що виконують свою місію, насамперед збереження і розвитку культури та престижу читання як духовного та освітнього потенціалу членів громади.

Черкаська ОУНБ імені Тараса Шевченка та публічні бібліотеки територіальних громад вивчають стан читання в регіоні, проводячи регіональні, локальні соціологічні та моніторингові дослідження, серед яких «Роль читання в житті людини», «Читацький попит на україномовну книгу та стан його задоволення у відділі абонементу Черкаської ОУНБ імені Тараса Шевченка», «Вплив російської агресії на діяльність публічних бібліотек Черкаської області» та ін. Здійснюється моніторинг **читацької ситуації** (обставин, які стимулюють потяг до читання), **читацького простору** (місця, де створено оптимальні умови для читацької діяльності), **середовища** (групи людей/сім'ї, об'єднаної простором, читацькими інтересами), **кола читання** (інтереси, потреби, уподобання, репертуар) тощо. Попри значну

роботу бібліотечних закладів, дослідження показують, що проблема читання існує.

У контексті пошуку шляхів подолання кризи, виникла необхідність дослідити та проаналізувати, яку роль відіграє читання, зокрема бібліотека, у сім'ї. Для цього ОУНБ проводить серед публічних бібліотек соціологічне дослідження «Книга та бібліотека в житті сім'ї».

II. Мета та завдання дослідження

Мета дослідження полягає у вивченні ролі та місця книги в сучасній сім'ї, традицій та кола інтересів сімейного читання, взаємодії членів родини з бібліотекою щодо проведення дозвілля та виховання дітей, розвитку їх потреби у книзі.

Об'єкт дослідження: користувачі бібліотеки (діти, батьки), бібліотекарі (як популяризатори книги та читання в сім'ї).

Предмет дослідження: сімейне читання, вплив батьків на читання дітей, діяльність бібліотек з організації та активізації сімейного читання.

Основні завдання дослідження:

- діагностика читання в сім'ї;
- визначення місця читання у структурі вільного часу різних вікових груп;
- вивчення читацьких уподобань батьків і дітей;
- визначення, які місця в користувачів займають книга та бібліотека серед новітніх комунікаційних технологій;
- виявлення факторів і перешкод, що впливають на регулярність та обсяги читання;
- чи вплинув військовий стан на активність читання та запити;
- відносини бібліотеки та батьків щодо підвищення читацької активності сім'ї;
- визначення шляхів підтримки та вдосконалення організації сімейного читання у бібліотеках;
- престиж бібліотеки серед членів родини.

Гіпотези дослідження:

1. Послаблення ролі бібліотеки у справі розвитку сімейного читання як осередків сімейного проведення дозвілля.
2. Сучасна молодь не має стійкої потреби в читанні.
3. Низький рівень читацької культури в родині та відсутність зацікавлення батьків у розвитку читання своїх дітей.

III. Учасники дослідження

1. КЗ «Обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка» Черкаської обласної ради (розробка методики, організація проведення дослідження, узагальнення отриманих даних і розробка пропозицій).

2. Бази дослідження: Черкаська ОУНБ, бібліотеки територіальних громад: Золотоніської (Золотоніська, Коробівська, Крупська), Звенигородської (Звенигородська, Звенигородська бібліотека для дітей, Гусаківська), Корсунь-Шевченківської (Корсунь-Шевченківська, Гарбузинська, Пішківська), Великохутірської (Великохутірська, Безбородьківська, Рецюківщинська), Червонослобідської (Червонослобідська, Вергунівська, Нечаївська), Чигиринської (Чигиринська бібліотека для дітей, Тинківська, Трушівська), Шрамківської (Шрамківська, Бирлівська, Кононівська).

IV. Методика дослідження

Для вирішення поставлених у дослідженні завдань передбачено для збору інформації застосування методу анкетування, аналіз сімейних формулярів (якщо ведуться в бібліотеках), звіту сімейного абонементу відділу абонементу ОУНБ.

Кінцевим результатом дослідження буде:

- узагальнення кінцевих результатів;
- розробка висновків і пропозицій;
- обговорення результатів на раді при директорі, на семінарах, ЗМІ, розміщення на сайті ОУНБ тощо.

V. Етапи проведення дослідження

1. Вивчення проблеми та обґрунтування програми й методики дослідження. Підготовка та розмноження бланкової продукції. Консультування відповідальних осіб (травень 2023 р.).
2. Збір інформації (травень – серпень 2023 р.).
3. Обробка та аналіз отриманих даних. Підведення підсумків дослідження (вересень 2023 р.).
4. Обговорення рекомендацій на раді при директорі (листопад 2023 р.).

VI. Респонденти дослідження

Читачі – діти та батьки, бібліотечні працівники.

Книга та бібліотека в житті сім'ї (Результати дослідження)

Динаміки читання свідчить, що в українському суспільстві знизилися інтерес до читання та його роль в системі родинних цінностей. Розширилося коло людей із низьким усвідомленням важливості цього процесу. Читання книг як передумова культурно-освітнього розвитку особистості втрачає актуальність. Місце книги в суспільній свідомості, роль читання у вихованні підростаючого покоління – питання, що постали в цифрову епоху перед усією людською цивілізацією.

Промоція книги та читання, формування позитивної суспільної думки про нього, залучення нових читачів є однією з основних функцій бібліотек. Особливе місце в їх діяльності займає робота з родиною. Бібліотечні заклади, виконуючи своє соціальне призначення, розробляють і реалізують спеціальні програми та проекти з розвитку сімейного читання, впроваджують сімейний абонемент/формуляр, проводять промоційні громадські заходи, творчі акції, конкурси тощо із залученням усіх членів сім'ї. Взаємодіючи з дитиною, батьками, соціальними інституціями та місцевою громадою, бібліотеки відроджують традиції читання в сім'ї. Таке поєднання зусиль, партнерство є необхідним для закладення фундаменту читацького розвитку населення різних вікових категорій. Сімейне читання об'єднує навколо книги родину, виховує культуру спілкування, формує світосприйняття, ціннісні орієнтири молодого покоління.

Результати дослідження, проведене Черкаською ОУНБ імені Тараса Шевченка «Книга та бібліотека в житті сім'ї», дало можливість у процесі обробки даних, одержаних при паралельному опитуванні дітей, батьків, бібліотекарів, здійснити діагностику стану сімейного читання в регіоні, аналіз соціально-психологічних чинників сучасного читання та діапазону культурно-інтелектуальних уподобань респондентів, можливостей бібліотеки щодо задоволення запитів та інтересів усіх

категорій читачів, виявити фактори та перешкоди, що впливають на регулярність та обсяги читання тощо.

Збір первинної соціологічної інформації проводився в 22 бібліотеках (із них – 2 дитячі, 13 сільських бібліотек-філій) 7-ми територіальних громад: Золотоніській (Золотоніська, Коробівська, Крупська), Звенигородській (Звенигородська, Звенигородська бібліотека для дітей, Гусаківська), Корсунь-Шевченківській (Корсунь-Шевченківська, Гарбузинська, Пішківська), Великохутірській (Великохутірська, Безбородьківська, Рецюківщинська), Червонослобідській (Червонослобідська, Вергунівська, Нечаївська), Чигиринській (Чигиринська бібліотека для дітей, Тиньківська, Трушівська), Шрамківській (Шрамківська, Бирлівська, Кононівська), відділ абонементу ОУНБ імені Тараса Шевченка.

Опитано 415 осіб: 129 дітей, 235 батьків, 51 бібліотечний працівник. Анкетування проводилося під час запису в бібліотеку, обслуговування, проведенні масових заходів. За кількістю учасників, дослідження не вважається репрезентативним, проте аналіз отриманих матеріалів дозволяє виконати поставлені завдання та досягти мети. Задля виконання завдань також вивчали та аналізували статистичні показники діяльності задіяних бібліотек, зокрема сімейні формуляри, документи сімейного абонементу користувачів ОУНБ.

Відповідно до методики дослідження проводили анкетування батьків – користувачів бібліотеки. Ця група респондентів представлена всіма категоріями громадян за віковим складом, освітнім рівнем, соціальним станом. Серед опитуваних переважають мами – 68%, татусі – 30%, решта – інші члени родини. Віковий діапазон становить від 20 до 60 років, середній вік – 35 років. Більшість респондентів мають вищу та середню спеціальну освіту, за соціально-професійною ознакою – різні галузі виробництва та гуманітарної сфери, студенти, непрацюючі.

Показовим є те, що більшість опитуваних є постійними читачами: понад 10 років читацького стажу мають 30,6%, від 5 до 10 років – 21,7%, від 1 до 5 – 30%, менше 1 року – 17,4% . Запис

нових читачів підтверджує той факт, що послуги бібліотеки їм потрібні, а постійний користувач дає підставу говорити, що інтереси та попит задовольняються.

Щодо відвідування бібліотеки, то воно є досить активним: 8,9% батьків відвідують щотижня, 45,5% – декілька разів на місяць, 34,5% – один раз на місяць.

Щоб прищепити дітям і підліткам інтерес до книги, допомогти батькам оволодіти навичками сімейного читання, усвідомити його значення, бібліотеки запроваджують таку форму обслуговування як сімейний читацький формуляр та сімейний абонемент. Сімейний читацький формуляр призначений для обліку читачів, які є членами однієї сім'ї. Один член родини може обмінювати книги й забезпечувати читання інших, брати більше книг. Сімейний формуляр дозволяє бібліотекарю проаналізувати роботу із сім'єю, вплинути на формування культури читання, організувати сімейне спілкування у стінах бібліотеки. Тому цікавила відповідь на запитання «Чи є ви користувачем сімейного абонементу/формуляра?», на яке ствердно відповіли 14,5%, решта зазначила, що така форма обслуговування в бібліотеці відсутня, якби була, то користувалися б, а таких понад 35%. Анкетування підтвердило, що в багатьох сім'ях читають і користуються послугами бібліотеки майже всі члени родини: чоловіки (16,5%), дружини (26%), діти (42,5%), дідусі та бабусі (інші) – 15%. Найактивнішими читачами в сім'ї є діти та мами.

Відвідують бібліотеку разом із дітьми 51% опитаних батьків. Із метою допомоги в доборі книг – близько 50%, для участі у масових заходах – 28%, отримати необхідну інформацію/довідку – 9%, скористатися інтернетом – 11%, інше – 2%.

На запитання анкети «Чим є читання для вас?» батьки вказали, що вважають читання важливим засобом самовдосконалення та розвитку, головним джерелом інформації та знань, змістовним відпочинком/дозвіллям, антистресовою терапією, хорошим способом виховання та набуття життєвого

досвіду. Варто наголосити, що у відповідях було відзначено декілька позицій щодо оцінки читання.

Дуже важливим є поширення практики читання в родині. У процесі розвитку читацької компетентності дитини сімейному читанню належить важлива роль як невід'ємній частині виховання, засобу духовного спілкування батьків і дітей. За результатами опитування, понад 83% батьків читають/читали своїм дітям, а 70% зазвичай обговорюють прочитане в сім'ї. Отримані дані свідчать про зацікавленість батьків у розвитку читання дітей. На формування інтересу до читання в молодшого покоління, на їх думку, найбільше впливає сім'я, на другому місці – бібліотека, на третьому – учитель, далі – друзі. Найменший вплив мають соціальні мережі та ЗМІ. Це підтверджує те, що налагоджується взаємозв'язок між бібліотекою та родиною.

68% батьків визнають, що бібліотека є гарантом успішного творчого та інтелектуального розвитку дитини, проте 31% так не вважають. Кваліфікованої допомоги бібліотечних працівників щодо залучення дитини до читання потребують 50% батьків, стільки ж справляються самі. Відтак саме поєднання зусиль бібліотекарів, батьків і дітей в організації, популяризації сімейного читання матиме позитивний результат.

Серед опитуваних найбільша кількість читає літературу для відпочинку, майже однаковий відсоток – заради самоосвіти та хобі, значна частина – із метою навчання. Дуже малий відсоток читає для професійної діяльності, що дає підставу говорити про слабке оновлення галузевої частини фонду, можливо, і через зміну місця роботи, яке не потребує додаткових знань. Деяко затребувані видання, що допомагають вирішенню побутових та соціальних проблем.

За видами видань найбільше користується попитом художня – 44,6%, науково-популярна – 30%, далі – навчальна, виробнича, наукова література та інші.

Поява цифрових носіїв друкованого слова відкрили нові можливості доступу до текстів, змінили формат і спосіб читання. Водночас перевагу надають друкованим виданням, а це 94% опи-

таних. Отже, книга в паперовому варіанті залишається актуальною.

Щодо читацьких уподобань дітей, то більшість батьків підкреслили їх різносторонність, не конкретизували, що можна пояснити їхньою необізнаністю з колом читання дитини.

Публічні бібліотеки переорієнтовують свою масову роботу, проводять різноманітні просвітницькі заходи та організують змістовне дозвілля населення різних вікових категорій, залучаючи внутрішньо переміщених осіб. На запитання анкети «Чи відвідуєте Ви з членами родини бібліотечні заходи?» 52% респондентів відповіли ствердно. Ті батьки-читачі, які не відвідують заходи, головною причиною назвали брак часу, для деяких – незручний час проведення, декого не зацікавила тема заходів. Спільне відвідування бібліотеки, масових заходів, гуртків, участь у читанні та обговоренні сприяє розвитку дитини, підтримує її інтерес до пізнання нового, з'являється більше тем для спілкування, згуртування родини. Тож бібліотечним працівникам варто моніторити ефективність творчих акцій та заходів, що дозволить виявити актуальні проблеми та внести необхідні корективи в їх організацію. Робити заходи цікавими для сімейних пар і молодих батьків, щоб вони зрозуміли, яким гарним партнером може стати бібліотека для успішного розвитку їхньої дитини.

На запитання «Чи маєте власну бібліотеку?» ствердно відповіли 64,3% опитаних. Отже, зберігається тенденція створення домашньої бібліотеки для проведення вільного часу та інтелектуального збагачення. Саме сімейні бібліотеки, наповнені цікавими, пізнавальними книгами, відіграють особливу роль – слугують для зацікавлення дитини книгою, прищеплення інтересу до читання.

У ході дослідження проведено опитування дітей-читачів для вивчення їхньої думки про бібліотеку, книгу, читання в сім'ї. У ньому переважно взяли участь учні 5 – 7 класів, 8 – 11 класів – лише 10%. Тобто, діти молодшого віку читають більше, підлітки – менше, у них домінує діловий/нормативний процес

читання над вільним, запити носять прагматичне спрямування (навчальне читання). Підтвердилася гіпотеза про те, що відсутня стала потреба в читанні. Серед респондентів-дітей переважають дівчата (64,3%). Фактично вони частіше відвідують бібліотеку й читають більше ніж хлопці.

Майже 50% юних читачів відвідують бібліотеку самостійно, 31,8% – із членами сім'ї, полюбляють відвідувати бібліотеку із друзями – 32%, з класом – 16%. Дехто вказував на декілька варіантів відповідей.

Мотивами звернення до бібліотеки найчастіше є: обрати книгу для душі (45%), підготуватися до уроків (33%), відвідати масовий захід (20%), взяти книги для сім'ї (11%), скористатися інтернетом (12%), переглянути періодику (4,7%), погратися за комп'ютером (3%). Були обрані декілька варіантів відповідей, серед іншого – волонтерство.

Цікаво було дізнатися думку юних користувачів, чи достатньо вони читають книжок. На що 60,5% відповіли, що достатньо; 9,3% читають багато; 13% – мало, а 17% хотіли б читати більше. Читаю «мало» та хотів би «більше» складає 30%, а це значна кількість і свідчить про те, що в дітей є розуміння значення читання. Припускаємо, що вони не отримують мотивації, закріплення інтересу, заохочення до книги і читання від сім'ї через обмежені знання батьків щодо особливостей дитячої психології та розвитку (підтвердилась ще одна з гіпотез дослідження). Хоча саме батькам має належати вирішальна роль у родинному читанні.

На запитання «Чи тобі батьки купують книги?» 75% опитуваних відповіли ствердно. Понад 70% обговорюють прочитані книги в сімейному колі.

Щодо відвідування бібліотечних заходів членами родини, то 40% відвідує їх з дітьми, 11% – без дітей, 49% взагалі не відвідує. Відсоток відповідей дітей практично збігається з відповідями батьків на таке ж запитання.

Паралельно з анкетуванням користувачів (батьків і дітей) проводили анкетування працівників публічних бібліотек, а це

завідувачі публічних бібліотек, дитячих філій, відділів. Намагалися дізнатися їхню думку щодо сімейного читання, бачення перспективних напрямків роботи книгозбірень із сім'єю щодо популяризації читання в родині та індивідуального зокрема.

За судженням бібліотечних працівників, а це 92% від кількості опитаних, бібліотека користується авторитетом серед членів родин. Це підтверджує і турбота користувачів про створення комфортних умов у бібліотеці. На запитання, чи усвідомлюють батьки значення книги й бібліотеки в житті дитини, 82% працівників відповіли ствердно, 7,8% відповіли «ні», 9,8% – «важко відповісти».

Щодо ролі родини як організатора сімейного читання на сьогодні, то 41% бібліотекарів вважають, що вона «зросла», 15,7% – що «зменшилася», «залишилася без змін» – 43%. Засвідчується пріоритетна роль родини як організатора сімейного читання, проте не завжди ефективна та відстає від реалій сьогодення. Тому саме бібліотека має шукати шляхи взаємодії з батьками, сприяти вдосконаленню виховних можливостей родини, допомагати процесу прищеплення дітям/підліткам інтересу до книги, щоб вона стала бажаною і потрібною кожному.

Одержана інформація від бібліотекарів дала можливість з'ясувати, що найбільший інтерес батьки проявляють до сучасної української книги (92%) та книг для дітей (68%), літератури з педагогіки та психології (10%), цікавляться інтернет-ресурсами бібліотеки (7,8%), масовими заходами (45%). Обирали по декілька позицій.

Аналіз відповідей на запитання анкети «Чи вплинув воєнний стан на інтенсивність читання (відвідування бібліотеки)?» показав, що «активна» інтенсивність читання становить 70%, «дуже загальмувалась» – 23%, а 7% перестали відвідувати бібліотеку взагалі. Війна внесла корективи й у читацькі уподобання батьків та дітей. Зміни спостерігаються в 45% користувачів. Збільшився попит на сучасну українську художню літературу. Суттєвим є те, що здебільшого бажають читати україномовні видання, зокрема й галузеві.

У бібліотеках почали відроджувати таку форму обслуговування як сімейний читацький формуляр. Ведеться він, як показало опитування, в 11 публічних бібліотеках (із 22-х, що беруть участь у дослідженні). Сімейний абонемент створено лише у 3-х закладах: виділено фонд, до якого входять пізнавальні книги, видання з питань виховання та культури сімейних стосунків здорового способу життя, художні твори, де розкрито родинних традиції, загальнолюдські цінності, вирішення проблем, розміщено книги для читання в сімейному колі; проводяться спільні заходи для членів сім'ї, створено інформаційні зони та ігрові куточки тощо. У більшості бібліотек, учасниць дослідження, діють клуби сімейного дозвілля.

Бібліотечні працівники спостерігають, що нині відбувається інтенсивна трансформація читацьких уподобань дітей і підлітків, змінюється характер читання, мотиви. Учні надають перевагу нон-фікшн літературі, а мало читають художньої, що збіднює їхню емоційну та інтелектуальну сферу розвитку.

Для успішного залучення до читання молодих і старших членів родини, для забезпечення реалізації можливостей та розвитку здібностей підростаючого покоління, бібліотекарями означено коло видань, необхідних бібліотекам. Одержана інформація дала змогу виявити серед іншого нестачу новинок сімейно-педагогічної, психологічної, документальної (нон-фікшн), пізнавальної літератури, книг історичної тематики, науково-популярних з основ біології, медицини, рукоділля, географії, фізики, хімії, галузевих і універсальних довідкових, оновлених видань класичної та новочасної української літератури, україномовної зарубіжної.

Бібліотекарі-респонденти серед перспективних напрямків роботи бібліотеки з сім'єю щодо популяризації читання визначили поряд з іншим такі: актуалізація бібліотечних фондів, створення клубів домашнього дозвілля, майстер-класи із залученням батьків як організаторів, театралізовані свята для

сім'ї, бенефіс читаючої родини, простір для батьків і дітей «Сім'я в бібліотеці» тощо.

Опираючись на результати дослідження, можна зробити висновок, що читання сприймається опитуваними як засіб саморозвитку та залишається поширеною практикою в житті родини, а книга – актуальним та цінним джерелом інформації. Про це свідчить і створення громадянами власних книгозбірень, придбання видань своїм дітям. Окрім того, отримана інформація підтвердила, що бібліотеки, завдяки своїм зростаючим можливостям, стають гарантом успішного творчого та інтелектуального розвитку молодшого покоління, а батьки зацікавлені у відвідуванні дітьми бібліотек. Є вірогідність, що на відповіді, у певній мірі, вплинуло те, що опитування відбувалося у стінах закладів.

Проведене дослідження показало, що читання дітей та підлітків у сучасних умовах потребує спрямування з боку бібліотеки, учителя, батьків. Лише співпраця бібліотеки, школи й читаючої родини зможе викликати та закріпити стійкий інтерес дітей/підлітків до читання, яке в подальшому може стати невід'ємною частиною якісного й результативного здобування знань, необхідним елементом формування особистості.

Бібліотечним працівникам важливо активізувати інтенсивність рекламно-роз'яснювальної роботи серед батьків, що допоможе підвищити їхню компетентність, рівень педагогічної грамотності, пройти з дитиною шлях саморозвитку й морального вдосконалення задля стимулювання інтересу до читання дітей/сім'ї. Процес просування читання вимагає також постійного підвищення професійної компетентності/кваліфікації, інтелектуальної обізнаності бібліотечних працівників.

Необхідно змінювати орієнтири, шукати нові підходи та прийоми оптимізації читацької уваги, які здатні вплинути на вирішення проблеми читання в сучасному інформаційному суспільстві, способи стимулювання читання, задіювати механізми, що спонукають до читацької активності. А це – орієнтування діяльності на користувача, його коло читання, на

відкритий читацький простір (наприклад, кімната спілкування «Країна щасливої сім'ї»), на комфорт і зручність, на взаємні правила та взаємодію, на культуру обслуговування, сервісу та дозвілля. Це те, що впливає на формування читацької культури в родині, на організацію дитячого та юнацького читання, сприяє розвитку критичного мислення, що важливо в умовах війни, ворожих наративів, задля виховання патріотизму, любові до України.

Щоб захопити дітей/молодь читанням важливо залучати їх до участі в організації бібліотечних заходів, як-от: «Свято читання», «Книжковий салон», літературних конкурсів, спрямованих на розвиток їхньої творчості, до створення кейсів письменників чи літературних героїв, літописів улюблених книг дітей різних поколінь, проводити зустрічі з письменниками з використанням інтерактивних методів, автограф-сесії, спонукати до дискусій, рецензування творів авторів, ураховувати право на власну думку та висловлювання критичного ставлення до прочитаного. Доцільно створювати волонтерські бригади з молоді – активних користувачів, які виявили бажання допомогти бібліотекам у популяризації книги та читання, реалізовувати пізнавальні й літературно-розважальні програми. Варто продовжувати (чи організувати, де нема) таку форму обслуговування як сімейний формуляр, а де є можливості, то сімейний абонемент.

В умовах розширення медіасередовища важливим завданням сьогодення є поєднання віртуального світу й бібліотеки. Із метою широкої соціальної взаємодії необхідно активно використовувати можливості соціальних мереж і ЗМІ для забезпечення інформаційних потреб різних категорій населення, для реклами книжкових новинок, соціокультурних заходів.

Сьогодні бібліотеки мають налагоджувати партнерські стосунки та співпрацю із громадськими організаціями, інституціями, які опікуються проблемами сім'ї, освітніми закладами та, поєднуючи зусилля батьків і дітей, розширювати й урізноманітнювати форми роботи з популяризації книги та читання, зокрема сімейного, задля подальшого особистісного вдосконалення

та професійного зростання, формування успішного громадянина, що забезпечить повноцінне функціонування в суспільстві.

Книга та бібліотека в житті сім'ї

Соціологічне дослідження

Укладачка	Бугасенко Клавдія Сергіївна
Відповідальна за випуск	Дядик Людмила Дмитрівна
Комп'ютерне опрацювання	Бугасенко К. С.

Формат 60×84/16

Видавець і виготовлювач

КЗ «Обласна універсальна наукова бібліотека
імені Тараса Шевченка»,
18001, м. Черкаси, вул. Байди Вишневецького, 8

Підписано до друку 29.12.2023. Тир.10. Ксерокс ОУНБ імені
Тараса Шевченка